

Verschillen met andere categorieën kinderen van de oorlog

De meeste door de professionele hulpverleners gesignaleerde problemen van kinderen van de oorlog, problemen van de tweede generatie (het is vaak niet duidelijk of hier alleen de naoorlogse generatie mee bedoeld wordt of ook degenen die de oorlog als kind meegemaakt hebben) zijn ook door lotgenoten in de praatgroepen in de regio en op weekends aangedragen. Men zou zich kunnen afvragen of kinderen van de 'foute kant' geen voor hun groep specifieke problemen kennen. Zonder volledigheid te willen pretenderen willen wij de volgende punten van verschil noemen:

1. *Trots of schaamte.* Met name de kinderen van verzetsdeelnemers kunnen trots zijn op de goede keuze, die hun ouders of een van hen hebben gemaakt, hoeveel narigheid die ook voor hen in hun persoonlijke leven veroorzaakt heeft. Kinderen van degenen die de zijde van de bezetter kozen, kunnen zich alleen maar schamen over de keuze van hun ouder(s), die zoveel leed heeft veroorzaakt bij anderen en ook in het eigen gezin. Kinderen van verzetsdeelnemers en van collaborateurs zijn kinderen 'van de keuze', terwijl bijvoorbeeld kinderen uit Joodse families of die in de Japanse interneringskampen verbleven ouders hebben die geen enkele keuze konden maken.
2. *Verlies van familieleden.* Hoewel kinderen van alle categorieën te maken hebben kunnen krijgen met familieleden die door de oorlogsomstandigheden omgekomen zijn, is het duidelijk dat dit met name geldt voor de kinderen uit Joodse families. Zij verloren hun familie door de dood. Kinderen van collaborateurs verloren vaak familieleden 'aan het leven', n.l. door een breuk in de familie vanwege de politieke keuze van hun ouders. In een aantal NSB-gezinnen waren echter ook gesneuvelden te betreuren. Hierover kon en kan maar moeilijk gerouwd worden, omdat zij tot de 'foute' kant behoorden.
3. *Kampervaringen.* Hoewel een aantal lotgenoten enkele maanden in Duitsland in opvangkampen heeft doorgebracht en een klein aantal enige tijd samen met hun moeder in de Nederlandse interneringskampen heeft gezeten, en in beide situaties ontberingen heeft moeten doorstaan (slechte voedselsituatie, luizen en schurft, ziekten), staat dit niet in verhouding met wat kinderen in de Jappenkampen hebben meegemaakt – al was het alleen maar vanwege de lange duur – en met wat een aantal Joodse kinderen in de Duitse kampen heeft ondervonden. Niettemin mag en moet hun verblijf in een kamp als een traumatiserende ervaring serieus worden genomen.
4. *Taboe om over de ervaringen te spreken.* Dit geldt vooral voor lotgenoten. De houding van de omgeving was meestal negatief. Men ging er ook meestal van uit, dat kinderen van collaborateurs niet moesten zeuren, omdat hun ouders zoveel ellende veroorzaakt hadden. Soms werd hierbij de Bijbeltekst uit Exodus 20 aangehaald: *'De zonden der vaders worden bezocht aan de kinderen, aan het derde en vierde geslacht'*. In principe konden de andere kinderen van de oorlog over wat zij meegemaakt hadden wél spreken, al werd hun verhaal vaak door de ouders en andere volwassenen gebagatelliseerd. Kinderen die in de Jappenkampen hadden gezeten ervoeren echter ook, dat op hun belevenissen een taboe drukte: *'Jullie hadden het tenminste nog warm en wij moesten de hongerwinter doorstaan'* of: *'Wat deden jullie daar als koloniale dan ook, waarom onthielden jullie de Indonesiërs hun onafhankelijkheid?'*

5. *De onontkoobaarheid van de achtergrond.* Veel lotgenoten hebben meegemaakt dat zij niet op eigen merites beoordeeld werden, maar op de politieke keuze van de ouders. Of zij zich nu nadrukkelijk distantieerden van die keuze, of zij zich nu uit schuldgevoel en als een gebaar van ‘Wiedergutmachung’ zeer dienstbaar in de maatschappij opstelden en waardevolle burgers werden, het maakte meestal niet uit. Zij werden vastgepind op een schuld die niet die van henzelf was. Dat hebben andere kinderen van de oorlog niet meegemaakt.
Kinderen uit Joodse families hebben echter wel te maken gekregen met antisemitische uitlatingen en acties, waarvan zij het slachtoffer werden, niet vanwege de persoon die zij zelf waren, maar omdat zij Joods waren. Ook aan hun achtergrond valt niet te ontkomen.
6. *De vijand.* Voor andere groepen kinderen van de oorlog is het duidelijk wie de vijand was, n.l. de Japanners, de Duitsers of de NSB-ers. Voor lotgenoten is die vijand ook de eigen omgeving geweest (zoals Montessori opmerkte: *‘De vijand, dat waren wij* [voor kinderen van NSB-ers]). Maar in zeker opzicht ook de eigen ouders, eigen vlees en bloed.
7. *Verdergaande traumatisering.* Voor met name de kinderen uit Joodse families, zij die uit Indonesië kwamen en voor lotgenoten was de opvang na de oorlog uitermate slecht en vormde daardoor een extra traumatiserende factor. De afwijzing door grote groepen van de Nederlandse bevolking is echter alleen voor de kinderen van collaborateurs lange tijd doorgegaan. Waarbij aangetekend moet worden dat het Joodse bevolkingsdeel vlak na de oorlog met antisemitisme geconfronteerd werd. Zij zijn steeds, de laatste jaren zelfs in toenemende mate, door antisemitische uitlatingen en daden, als groep en als individu bedreigd.
8. *Onbekende vaders en zwijgende moeders.* Voor kinderen van Duitse militairen is het feit, dat zij in een buitenechtelijke relatie verwekt zijn en lange tijd door zwijgende moeders onwetend zijn gehouden over hun biologische vader een extra belastende omstandigheid, die bij andere kinderen van de oorlog, afgezien van kinderen met een Japanse vader en de ‘bevrijdingskinderen’, niet voorkomt.